

Canllaw i bobl ifanc ar CADW’N DDIOGEL...

www.newport.gov.uk

Bydd y canllaw hwn yn rhoi **cyngor**
a **gwybodaeth** ar grantiau sydd ar
gael i helpu i ddodrefnu eich cartref.

NEWPORT
CITY COUNCIL
CYNGOR DINAS
CASNEWYDD

CANLLAW I BOBL IFANC AR GADW ARIAN, EIDDO A FI FY HUN YN DDIOGEL...

Bydd y canllaw hwn y rhoi awgrymiadau i chi a gwybodaeth ategol er mwyn sicrhau eich bod yn cadw eich hun, eich eiddo a'ch arian yn ddiogel trwy archwilio'r prif risgiau a sut i'w hosgoi.

CADW’N DDIOGEL GARTREF...

Mae eich cartref yn eiddo i chi, mae’r holl eitemau rydych chi wedi eu prynu neu a gafodd eu rhoi i chi yn eiddo i chi hefyd. Yr unig bobl a ddylai fod yn ymweld â’ch cartref yw bobl rydych chi wedi’u gwahodd ac yn ymddiried ynddynt a phobl broffesiynol sydd wedi trefnu apwyntiadau ymlaen llaw i ymweld â chi.

Diogelwch

- **Meddyliwch am bwy rydych yn ei wahodd i mewn i’ch cartref**
- **Byddwch yn ofalus os byddwch yn cynnal parti, sicrhewch mai dim ond pobl rydych chi wedi’u gwahodd yn dod iddo**
- **Os bydd ar rywun o gwmni band eang angen dod i mewn i’ch cartref, gwnewch yn siŵr eich bod yn gwirio ei ddeunydd adnabod.**
- **Peidiwch byth â rhoi eich manylion banc i rywun sy’n eich ffonio. Ni fydd eich banc byth yn gofyn am eich PIN neu gwybodaeth diogelwch banc**
- **Rhwygwch dderbynebaw neu lythyrau gyda’ch cyfeiriad neu fanylion eich cerdyn arnynt.**

Defnyddiwch y gwasanaeth tân

Gallwch ofyn eich gwasanaeth tân lleol i ddod a gwirio bod eich eiddo’n ddiogel rhag tân. Gallant roi syniadau a chynghor i chi os nad yw’n ddiogel. Bydd hyn yn cynnwys carbon monocsid a sut i sylwi a oes carbon monocsid yn gollwng.

Os ydych yn denant dylai fod gan eich landlord asiantaeth wedi gosod cyfarpar rheoleiddio. Ond nid oes drwg mewn gwirio! Gallwch ddod o hyd i fwy o wybodaeth ar eu gwefan www.southwales-fire.gov.uk

Os ydych chi’n teimlo’n anniogel neu os oes gennych broblem yn eich cartref eich hun gallwch gysylltu ag un neu fwy o’r canlynol:

- **Ffrind neu aelod o’r teulu rydych yn ymddiried ynddo a allai ddod i’ch tŷ i’ch cefnogi**
- **Eich cynghorydd personol i drafod eich pryderon**
- **Eich landlord neu eich cynrychiolydd tai**

www.newport.gov.uk

- **Yr Heddlu (heb fod yn argyfwng) ar 101**
- **Gwasanaethau Brys (Ambiwylansys, Heddlu a Tân) ar 999**
- **Os byddwch yn aroglî tân ffoniwch 0800 111 999**
- **Os nad oes gennych ddŵr ffoniwch 0800 052 0130**

Gallwch hefyd ddod i adnabod eich Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu lleol.

Ewch i www.gwent.police.uk/en/join-us/community-support-officers

Syniadau Defnyddiol:

- **Cyn gadael eich cartref, gwiriwch eich bod wedi cloi pob ffenestr a drws.**
- **Gwiriwch eich bod wedi diffodd unrhyw wresogyddion neu offer nwy.**
- **Os byddwch chi allan pan fydd yn dywyll, gallech chi adael un neu ddau o oleuadau ymlaen yn eich cartref (byddai angen i cchi weld sut mae hyn yn effeithio ar eich mesuryddion os byddwch yn talu eich biliau gan ddefnyddio'r dull hwn)**

CADW EICH ARIAN YN DDIOGEL...

Galwyr digroeso

Mae galwyr digroeso yn dod at eich drws i geisio gwerthu pethau i chi, eich cael i gofrestru am bethau ayyb ac efallai y byddant yn gofyn yn barhaus.

Cynlluniau 'arian hawdd'

Byddwch yn ymwybodol o sgamiau lle gofynnir i chi ddal arian yn eich cyfrif ar gyfer rhywun arall.

Gellir hysbysebu hyn fel swydd ar gyfryngau cymdeithasol gyda theitlau megis- 'asiantau trosglwyddo arian', 'proseswyr lleol' neu gellir ei hysbysebu fel benthyciad 'hawdd'.

Pan ddaw'r arian i mewn i'ch cyfrif gofynnir i chi drosglwyddo arian i berson arall ond caniateir i chi gadw swm bach drosoch eich hun. Mae hyn yn ffordd i droseddwyr 'lanhau' arian sy'n deillio o weithgarwch troseddol a byddwch chi

yn dod yn ful arian ac yn cyflawni gweithred droseddol a allai arwain at gyfnod yn y garchar yn ogystal â methu gallu cael cyfrif banc neu fenthyg arian yn y dyfodol.

Benthycwyr arian didrwydded

Gallai benthycwr arian didrwydded yn rhywun rydych chi'n ei adnabod o'r gymdogaeth. Gall hyd yn oed fod yn 'ffrind'.

Byddant yn treulio amser yn meithrin eich ymddiriedaeth cyn benthycu arian i chi ond ni fyddant yn rhoi unrhyw waith papur i chi ac efallai y byddant yn gofyn am rywbeth fel eich pasbort fel 'diogelwch'. Efallai y byddant yn defnyddio trais i gael arian yn ôl. I gael cyngor ar osgoi benthycwyr arian didrwydded ewch i www.moneyadvice.service.org.uk/loans

CADW'N DDIOGEL AR-LEIN...

Gan ein bod yn byw ein bywydau fwyfwy ar-lein, mae'n bwysig ein bod yn meddwl am gadw ein hunain yn ddiogel.

Sicrhewch eich bod yn gosod cyfrinair neu PIN i ddatgloi eich ffôn. Os byddwch yn ei golli mae lefel ychwanegol o ddiogelwch i rwystro pob rhag edrych ar eich gwybodaeth.

Diogelwch ar-lein cyffredinol

- **Gwiriwch eich gosodiadau diogelwch ar y cyfryngau cymdeithasol.**
- **Sicrhewch eich bod ond yn datgelu'r hyn rydych am ei ddatgelu h.y. gosod eich postïadau i ffrindiau yn unig.**
- **A yw pobl rydych yn siarad â nhw ar-lein yn bwy maent yn dweud eu bod nhw mewn gwirionedd?**
- **Peidiwch â gwneud unrhyw beth ar-lein nad ydych yn teimlo'n gyfforddus yn ei gylch, e.e. anfon lluniau tra phersonol i bobl.**
- **Defnyddiwch gyfrineiriau gwahanol ar gyfer pob cyfrif a ddefnyddiwch.**
- **Defnyddiwch gyfrineiriau cymhleth nid cyfrinair I23.**

www.newport.gov.uk

Siopa ar-lein

Os byddwch yn dewis gwneud unrhyw siopa ar-lein, sicrhewch eich bod yn defnyddio safle diogel. Bydd gan safle glo clap yn y bar cyfeiriad. Byddwch yn ofalus gyda chynigion sy'n edrych yn rhy dda ar farchnadleoedd ar-lein. A ydych chi'n prynu'r hyn rydych yn ei feddwl?

Gwe-rwydo

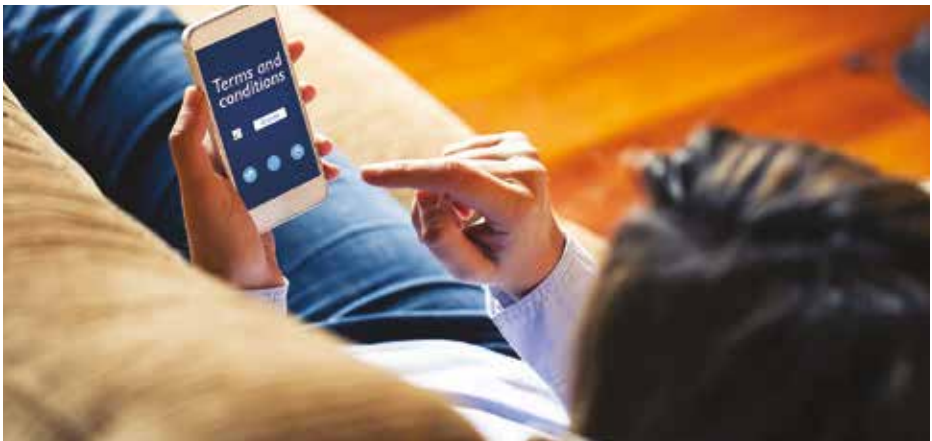
Mae hwn yn derm a ddefnyddir i ddisgrifio e-byst a anfonir atoch gan dwyllwyr yn gofyn a fanylion banc neu wybodaeth bersonol fel cyfrineiriau. Wedyn byddant yn defnyddio'r wybodaeth honno i brynu pethau, cael cardiau credyd ayyb.

Ni fydd eich banc byth yn gofyn i chi anfon manylion banc trwy e-bost ac ni fyddant yn gofyn i chi glicio ar ddolen oherwydd bod eich cyfrif wedi'i 'beryglu'. Bydd rhai e-byst yn cael eu gwneud i edrych yn real iawn fodd bynnag, gwiriwch y cyfeiriad e-bost o ble y cafodd ei anfon. Er enghraifft bydd gan e-bost gan Barclays [@Barclays.co.uk](https://www.barclays.co.uk) ar y diwedd.

Chwarae gemau ar-lein

Isod ceir rhai awgrymiadau defnyddiol er mwyn cadw'n ddiogel wrth chwarae gemau ar-lein:

- **Peidiwch â defnyddio eich enw go iawn ar gyfrifon chwarae gemau.**
- **Byddwch yn ofalus am ba wybodaeth bersonol rydych yn ei rhoi wrth i chi chwarae mewn cymuned fawr ar-lein.**
- **Gwylwch am sgamiau wrth brynu pecynnau gemau.**

DEFNYDDIO'R CYFRYNGAU YN AMHRIODOL...

Mae camfanteisio ar blant ac oedolion ar gynydd. Mae hyn yn cynnwys rhannu lluniau amhriodol neu fideos ohonoch chi eich hun neu gael lluniau neu fideos o rywun arall wedi'u hanfon atoch trwy'r cyfryngau gan gynnwys eich ffôn eich hun.

Gofynnir i lawer o bobl, boed yn agored i niwed neu beidio, anfon lluniau ohonynt eu hunain i bobl maent yn ymddiried ynddynt hyd yn oed os nad ydynt yn teimlo'n gyfforddus yn gwneud hynny. Er na fydd hyn o bosibl yn niweidiol os byddwch mewn perthynas gyda pherson, mae angen i chi feddwl sut y gallai ddefnyddio'r llun neu'r fideo honno pan fydd gydag ef neu hi - yn enwedig os byddwch yn dod â'r berthynas i ben unrhyw bryd.

Bu achosion o bobl enwog yn cael eu lluniau preifat ac amhriodol wedi'u datgelu i'r papurau newydd gan eu cyn-bartneriaid. A fydddech chi am i'ch llun gael ei rannu gyda phobl?

Mae eich corff hefyd yn eiddo i chi ac os na fyddwch chi'n ymddiried neu'n adnabod y person sy'n gofyn i chi anfon rhywbeth, peidiwch â'i anfon.

Mae hefyd yn ddoeth ei adrodd i'r Heddlu ar 101 a hefyd i'ch cynghorydd personol. Gallant atal hyn rhag ddigwydd eto a'ch cefnogi os byddwch yn teimlo'n ddiogel.

Mae'r NSPCC yn cynnig cyngor a gwybodaeth am gamfanteisio ar eu gwefan - www.nspcc.org.uk Mae'n bosibl y byddwch chi eisiau rhannu hyn gyda ffrind, aelod o'r teulu neu eich cynghorydd personol oherwydd y gall fod yn bwnc sy'n peri gofid.

Y CYFRYNGAU CYMDEITHASOL...

Mae'n bwysig meddwl am ba wybodaeth sydd ar gael ar eich cyfrifon ar y cyfryngau cymdeithasol a beth mae pobl yn gallu ei weld a beth sy'n breifat i chi yn unig ac efallai i'ch ffrindiau.

www.newport.gov.uk

Er enghraifft:

- Eich dyddiad geni
- Lluniau o'ch cartref
- Eich cyfeiriad
- Eich enw llawn
- Postiadau sy'n dangos pryd nad ydych gartref

Gwiriwch y gosodiadau preifatrwydd ar eich cyfrif:

- Ydych chi'n postio i'r cyhoedd neu i ffrindiau yn unig?
- Ewch trwy eich rhestr o ffrindiau a dileu'r rhai nad ydych yn siarad â nhw bellach.
- Gwiriwch eich gosodiadau preifatrwydd ar bob cyfrif cyfryngau cymdeithasol

Cynnwys niweidiol

Os ydych wedi gweld cynnwys niweidiol amdanoch chi neu am berson arall fel bygythiadau, bwlio, sylw rhywiol digroeso, adroddwch amdano. I gael rhagor o wybodaeth ewch i www.reportharmfulcontent.com

Syniadau defnyddiol:

- Ni ddylech byth gyhoeddi ar y cyfryngau cymdeithasol eich bod yn mynd ar eich gwyliau oherwydd y gallai hyn wneud eich cartref yn agored i dorri i mewn iddo, gallech aros nes eich bod wedi cyrraedd gartref i'w rannu bryd hynny, gyda lluniau.
- Os byddwch yn mynd ar wyliau, gall fod yn ddefnyddiol gofyn i rywun rydych yn ymddiried ynddo bigo draw i agor/cau ffenestri a chasglu'r post ger y drws er mwyn gwneud i'r tŷ edrych fel bod rhywun gartref.
- Os ydych yn credu bod rhywun yn defnyddio eich data y dwyllodrus gallwch gysylltu â'ch swyddfa cyngor ar bopeth lleol.

GWEFANNAU DEFNYDDIOL...

www.actionfraud.police.uk

www.citizensadvice.org.uk

www.victimsupport.org.uk/crime-info/types-crime/fraud